

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΤΟΠΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

- Τα προαιώνια Εκκλησιαστικά και Κανονικά προνόμια του Οικουμενικού Πατριαρχείου δεν εκχωρούνται ούτε καταστρατηγούνται.
- Το ζήτημα της παραχωρήσεως του «Αυτοκεφάλου» και του «Αυτονόμου» διοικητικού καθεστώτος υπό της Πρωτοθρόνου και Πρωτευθύνου Μητρός Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας σε άλλη τοπική Εκκλησία.
- Το ζήτημα της Αυτονόμου Ορθοδόξου Εκκλησίας της Εσθονίας και η κατά το «αναλογικώς συναμφοτέρον» αναγκαιότητα χορηγήσεως του Αυτοκεφαλού εκκλησιαστικού διοικητικού καθεστώτος στην Ορθόδοξη εν Ουκρανία Εκκλησία.

Η αφορμή για την συγγραφή του παρόντος κειμένου εδόθη στο πλαίσιο της έρευνάς μας για τον καθοριστικής σημασίας ρόλο του λογίου και φιλόμουσου Μητροπολίτου Τραπεζούντος Χρυσάνθου ως Ιεράρχου του Πανσέπτου Οικουμενικού Πατριαρχείου επί διορθοδόξων και διαχριστιανικών ζητημάτων, όταν εκλήθη υπό της Πρωτοκλήτου και Πρωτοθρόνου Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας να διατυπώσει επιστημονικά τεκμηριωμένο λόγο προκειμένου να εκφράσει την εκάστοτε επίσημη θέση του μαρτυρικού και καθαγιασμένου Φαναρίου και συμβάλει στην επίλυση αυτών. Ένα τέτοιο αξιόλογο και τεκμηριωμένο εκκλησιολογικού και κανονικού περιεχομένου κείμενο είναι και εκείνο που εν είδει ειδικής εισηγήσεως εκφώνησε ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρυσάνθος ως εκπρόσωπος του Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου στην κατά την 8^η Ιουνίου 1930 συγκληθείσα στο Άγιο Όρος «Γενική Προκαταρκτική Διορθόδοξη Επιτροπή Πασών των Ορθοδόξων Αυτοκεφάλων Εκκλησιών».

Πρόκειται για ένα μικρής εκτάσεως τεκμηριωμένο και περιεκτικό κείμενο, το οποίο αφορά τον καθορισμό των όρων της ανακηρύξεως και αναγνωρίσεως του «Αυτοκεφάλου» κάποιας τοπικής Εκκλησίας καθώς και του αριθμού των κατ' εκείνη την περίοδο γενικώς αναγνωρισμένων Αυτοκεφάλων Εκκλησιών προς αμοιβαία αυτών κοινωνία και προς απρόσκοπτη συμμετοχή αυτών στις Πανορθόδοξους συνελεύσεις και συνόδους, ενώ κάνει λόγο και περί του καθορισμού των όρων της αναγνωρίσεως κάποιας τοπικής Εκκλησίας ως Αυτονόμου.

Για τα δύο αυτά ακανθώδη πανορθόδοξου διαστάσεως ζητήματα, τα οποία απασχολούν τις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες, δυστυχώς, πρωτοστατούσης της Εκκλησίας της Ρωσίας και συμπορευομένων μετ' αυτής και ορισμένων άλλων Αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών (Πατριαρχεία Αντιοχείας, Ρουμανίας, κ.ά.) τίθενται εκ παραλλήλου και ενίοτε σκοπίμως διάφορα «λογικοφανή προσκόμματα», τα οποία σαφέστατα υποκρύπτουν δολίως και εμπαθώς τα «ανείπωτα, ανομολόγητα και ενδόμυχα»

σχέδια των πρωτοστατούντων να αμφισβητήσουν και καταστρατηγήσουν τα προαιώνια εκκλησιαστικά και κανονικά δίκαια και προνόμια της Πρωτοθρόνου και Πρωτευθύνου Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας να παραχωρεί και αναγνωρίζει «κυριαρχικώς και αυθεντικώς» το Αυτοκέφαλο και Αυτόνομο διοικητικό καθεστώς σε κάποια άλλη ορθόδοξη τοπική Εκκλησία ανά την υφήλιο.

Την μέχρι τούδε ανά τους αιώνες καθιερωμένη και εφαρμοζόμενη διαδικασία περί της παραχωρήσεως και αναγνωρίσεως του Αυτοκεφάλου και Αυτόνομου διοικητικού καθεστώτος υπό του Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου σε κάποια άλλη τοπική Εκκλησία διατυπώνει ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος στην κατά το 1930 εν Αγίω Όρει «Γενική Προκαταρκτική Διορθόδοξη Επιτροπή Πασών των Ορθοδόξων Αυτοκεφάλων Εκκλησιών». Ο Μητροπολίτης Χρύσανθος με τεκμηριωμένη επί υγιών εκκλησιολογικών, κανονικών και ιστορικών βάσεων εισήγησή του αναφέρεται αρχικώς στον τρόπο με τον οποίο η Ορθόδοξη Εκκλησία της Πολωνίας έλαβε την Αυτοκεφαλία της υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου και επικρίνει δικαίως την χορήγηση του Αυτοκεφάλου καθεστώτος στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Πολωνίας και υπό του Πατριαρχείου Μόσχας, το οποίο απολύτως αυθαιρέτως και αντικανονικώς υπήγαγε την ορθόδοξη Εκκλησία της Πολωνίας στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία του παρά το γεγονός ότι αυτή υπήγετο στην δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Γράφει δε ο Τραπεζούντος Χρύσανθος σχετικώς τα εξής: «*Η Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως φρονεί ότι κανονικώς εχορήγησε το Αυτοκέφαλον εις την Πολωνικήν Εκκλησίαν, διότι αυτή υπαγομένη άλλοτε κανονικώς εις την Εκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, όλως αυθαιρέτως και άνευ της συγκαταθέσεως και ευλογίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπήχθη εις την Ρωσικήν Εκκλησίαν, όταν διαμελισθείσης της Πολωνίας μέγα μέρος αυτής προσηρτήθη εις το Ρωσικόν Κράτος. Κανόνες ειδικοί, περί συστάσεως Αυτοκεφάλων Εκκλησιών δεν υπάρχουν. Εκ τινών όμως κανόνων εξάγεται ότι ευρείαι πολιτικά διοικήσεις είχαν το δικαίωμα να αποτελώσιν Αυτοκέφαλον Εκκλησιαστικήν διοίκησιν.*

Εκ της αρχής ταύτης απέρρευσε το Αυτοκέφαλον των αρχαίων Εκκλησιών Ρώμης, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας, Ιεροσολύμων, Κύπρου και η αρχή αυτή καθιερώθη διά της κατόπιν πράξεως της Εκκλησίας, ήτις ανεγνώρισε το Αυτοκέφαλον της Ιβηρίας και Ρωσσίας εις αρχαιότερους χρόνους, Ελλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας και Πολωνίας κατά τους νεώτερους χρόνους».

Ο Τραπεζούντος Χρύσανθος εξειδικεύοντας τις κανονικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου το Αυτοκέφαλο σε κάποια τοπική Εκκλησία, επισημαίνει με σαφήνεια και ακρίβεια ότι: «*όρια προς χορήγησιν του Αυτοκεφάλου είναι: α) η πλήρης πολιτική ανεξαρτησία και αυτοδιοικήσεις Ορθοδόξου Έθνους και η συγκρότησις αυτού εις κράτος ομόδοξον, β) η κανονική αίτησις των ενδιαφερομένων εκκλησιαστικών και Πολιτικών αρχών προς την Μητέρα Εκκλησίαν περί χορηγίας του Αυτοκεφάλου και γ) συγκατάθεσις και ευλογία της Μητρός Εκκλησίας υπό την δικαιοδοσίαν της οποίας υπέκειτο μέχρι τότε.*

Ενώ εις την αρχαίαν Εκκλησίαν το δικαίωμα της ιδρύσεως ή αναγνωρίσεως Αυτοκεφάλου Εκκλησίας απέκειτο τη Οικουμενική Συνόδω ως ανωτάτη νομοθετική Αρχή της καθόλου Εκκλησίας. Ανακηρύττουσα δε ούτω η Μητηρ Εκκλησία την απ' αυτής χειραφετουμένην Εκκλησίαν Αυτοκέφαλον, αναγγέλλει τούτο εις τας λοιπάς Αυτοκεφάλους Εκκλησίας, ων όμως η συγκατάθεσις δεν είναι όρος προς χορηγίαν του Αυτοκεφάλου».

Ο Μητροπολίτης Χρύσανθος στο ίδιο περισπούδαστο κείμενό του αναφέρεται στην ακριβή οριοθέτηση του περιεχομένου του όρου του «Αυτονόμου» διοικητικού καθεστώτος και τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγείται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο σε κάποια τοπική Εκκλησία. Επί του προκειμένου ο Τραπεζούντος Χρύσανθος γράφει: *«Το δε Αυτόνομον χορηγείται συνήθως εις τας Ορθοδόξους μειονότητας συμπεριλαμβανομένας εις κράτη, ων η πλειοψηφία του λαού είναι ετερόδοξος ή ετερόθρησκος. Το Αυτόνομον συνίσταται εις τούτο, ότι η Αυτόνομος Εκκλησία διατηρεί την εσωτερικήν αυτοτέλειαν αυτής, μόνον δε ο πρώτος αυτής εκλέγεται υπό της Μητρός Εκκλησίας και μνημονεύει του ονόματος του πρώτου της Μητρός Εκκλησίας. Είναι δε απαραίτητον να υπάρχη η ανωτέρα πνευματική επικυριαρχία της Μητρός Εκκλησίας επί του Αυτονόμου, ίνα ασκή προστάσιαν τινά επ' αυτής και μη αφίνηται αύτη να υποδηλούται εις την αλλόδοξον ή αλλόθρησκον πολιτείαν και να καταδυναστεύεται υπ' αυτής.*

Και διά την χορηγίαν του Αυτονόμου είναι ανάγκη να υπάρχη: α) αίτησις των ενδιαφερομένων εκκλησιαστικών αρχών και του ορθοδόξου πληρώματος και β) η συγκατάθεσις και η ευλογία της Μητρός Εκκλησίας, ήτις δι' ιδιαίτερας πράξεως καθορίζει τα επί της Αυτονόμου Εκκλησίας δικαιώματα αυτής.

Η πολιτική εξουσία ως αλλόδοξος ή αλλόθρησκος δεν έχει δικαίωμα να ζητήση αυτή το Αυτόνομον ή Αυτοκέφαλον της υπ' αυτής πολιτικής υπαγομένης Εκκλησίας, εφ' όσον δεν ζητεί τούτο η ενδιαφερομένη Εκκλησία. Ούτοι είναι οι όροι υφ' ους μία Εκκλησία ανακηρύττεται Αυτοκέφαλος ή Αυτόνομος...».

Στη σύγχρονη εποχή και στο πλαίσιο των εργασιών και διαβουλεύσεων των πληρεξουσίων αντιπροσώπων των κατά τόπους Αυτοκεφάλων Εκκλησιών που λαμβάνουν χώρα στις Διορθόδοξες Προπαρασκευαστικές Επιτροπές υπό την Προεδρία πάντοτε του Επίσημου αντιπροσώπου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το οποίο έχει την προνομιακή ευθύνη για την προετοιμασία της συγκλήσεως της Αγίας και Ιεράς Πανορθόδοξου Συνόδου, έχουν διατυπωθεί ορισμένες διαφοροποιημένες προτάσεις επί του ζητήματος της χορηγήσεως του Αυτοκεφάλου καθεστώτος διοικήσεως μιας τοπικής Εκκλησίας, που αντανακλούν τις διαθέσεις των μη ελληνοφώνων κυρίως Αυτοκεφάλων Εκκλησιών με πρωτοστατούσα την Ρωσική Εκκλησία να αμφισβητούν το από αιώνων προνόμιο του Οικουμενικού Πατριαρχείου να χορηγεί την Αυτοκεφαλία σε μια τοπική Εκκλησία, με το επιχείρημα ότι αφού η Μητέρα Εκκλησία αποφασίσει τη χορήγηση του Αυτοκεφάλου σε ένα μέρος αυτής, η απόφαση αυτή πρέπει να παραπεμφθεί στην εξέταση των προκαθημένων ή των πληρεξουσίων αντιπροσώπων όλων των κατά τόπους Εκκλησιών ώστε σε περίπτωση καθολικής αποδοχής να εκδοθεί Συνοδικός Τόμος του Αυτοκεφάλου.

Αντιθέτως προς την ως άνω θέση, οι ελληνόφωνες Εκκλησίες Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων και Ελλάδος απορρίπτουν το ατομικό δικαίωμα μιάς Εκκλησίας όπως χορηγεί το Αυτοκέφαλο σε ένα μέρος αυτής, προτάσσοντας την από αιώνων παραδεδομένη διαδικασία, επειδή το προνόμιο αυτό ανήκει αποκλειστικώς στο Πρωτόθρονο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ο μόνος διαφαινόμενος συμβιβασμός που δύναται να υπάρξει είναι η κάθε τοπική Εκκλησία να έχει το δικαίωμα να δέχεται αίτηση για τη χορήγηση του Αυτοκεφάλου από ένα μέρος αυτής, να αξιολογεί τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση του Αυτοκεφάλου και με την απόφαση της τοπικής της Συνόδου, αλλά υπό τον απαραίτητο και αμετάθετο όρο να υποβάλλει την σχετική αίτηση στο Οικουμενικό Πατριαρχείο προκειμένου αυτό να αποφασίσει οριστικώς και τελεσιδικώς, θετικά ή

αρνητικά, επί του αιτήματος της χορηγήσεως του Αυτοκεφάλου διοικητικού καθεστώτος σε κάποια τοπική Εκκλησία.

Όσον αφορά την χορήγηση του Αυτονόμου διοικητικού καθεστώτος σε κάποια τοπική Εκκλησία έχει διατυπωθεί η άποψη από αρκετές Ορθόδοξες Εκκλησίες ότι στη χορήγηση τόσο του Αυτοκεφάλου όσο και του Αυτονόμου θα πρέπει να ακολουθείται το ίδιο σχήμα, που αναγνωρίζει το προνόμιο τούτο στο Πρωτόθρονο Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο εγγυάται την ευστάθεια των κατά τόπους Ορθόδοξων Εκκλησιών και την εν γένει Πανορθόδοξη ενότητα. Η δε Ρωσική Εκκλησία και ορισμένες μετ' αυτής συμπορευόμενες Ορθόδοξες Εκκλησίες διαχωρίζουν τα δύο θέματα και υποστηρίζουν ότι η διαδικασία χορήγησης του Αυτονόμου διοικητικού καθεστώτος πρέπει να αποτελεί αρμοδιότητα της συγκεκριμένης Αυτοκεφάλου Εκκλησίας, η οποία επ' αυτού του δικαιώματός της θα χορηγεί το Αυτόνομο σε ένα μέρος αυτής καθώς και το περιεχόμενο του καθεστώτος αυτού.

Στην δε εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου σήμερα ανήκουν: α) Η εν Κρήτη Ορθόδοξη Εκκλησία, η οποία είναι Ημιαυτόνομη και απαρτίζεται εκ της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης και άλλων οκτώ Ιερών Μητροπόλεων, β) Η Αυτόνομη Αρχιεπισκοπή της Φινλανδίας που ιδρύθηκε κατά το έτος 1923 διά Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου, ο οποίος διαλαμβάνει ότι *«του λοιπού ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός της Φινλανδίας, μετά των ιδρυμάτων του, θα αποτελέση εν μόνον χριστιανικόν έδαφος, ονομαζόμενον Ορθόδοξος Αρχιεπισκοπή Φινλανδίας»*. Διά Συνοδικής Πράξεως του Οικουμενικού Θρόνου οι δύο επαρχίες της Εκκλησίας της Φινλανδίας ανυψώθησαν στην τάξη των Μητροπόλεων από της 1^{ης} Φεβρουαρίου 1972, γ) Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Εσθονίας, η οποία ανεγνωρίσθη Αυτόνομος το έτος 1923 υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Εσθονία προσαρτήθηκε εκκλησιαστικώς στο Πατριαρχείο Μόσχας, άνευ της συγκαταθέσεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Κατά το έτος 1996 διά Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου το Αυτόνομο καθεστώς της τοπικής αυτής Εκκλησίας επανενεργοποιήθηκε. Το δε έτος 1999 η Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως εξέλεξε τον μέχρι τότε Επίσκοπο Ναζιανζού κ. Στέφανο (Χαραλαμπίδη) ως νέο Μητροπολίτη Ταλλίνης και Πάσης Εσθονίας.

Μέχρι και σήμερα δυστυχώς η Ρωσική Εκκλησία δεν αναγνωρίζει την κανονικώς υπό του Οικουμενικού Πατριαρχείου διαμορφωθείσα κατάσταση στην αυτόνομη τοπική Ορθόδοξη Εκκλησία της Εσθονίας, παραβλέποντας άκρως προκλητικώς και σκοπίμως το γεγονός ότι η συγκεκριμένη τοπική Εκκλησία αν και υπήγετο στην Εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητρός Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, εντούτοις το Πατριαρχείο της Μόσχας αντικανονικώς και πραξικοπηματικώς προσάρτησε αυτή στην εκκλησιαστική του δικαιοδοσία. Εξάλλου, το ίδιο συνέβη και με την Ορθόδοξη Εκκλησία της Πολωνίας, όπου και πάλι αντικανονικώς και πραξικοπηματικώς το Πατριαρχείο της Μόσχας ανεμείχθη σφετεριζόμενο του δικαιώματος και προνομίου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, ήτοι μόνον αυτό να χορηγεί το Αυτοκέφαλο διοικητικό καθεστώς σε μια άλλη τοπική Ορθόδοξη Εκκλησία, και μονομερώς χορήγησε εκ δευτέρου το Αυτοκέφαλο στην Εκκλησία της Πολωνίας, στην οποία όμως η Αυτοκεφαλία αναγνωρίζεται από τότε που το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατέταξε αυτή στην χορεία των Αυτοκεφάλων Ορθόδοξων Εκκλησιών. Πάντα ταύτα επιβάλλουν την χορήγηση του Αυτοκεφάλου εκκλησιαστικού διοικητικού καθεστώτος υπό του Πρωτοκλήτου και Πρωτοθρόνου Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Ορθόδοξη εν Ουκρανία Εκκλησία, *«ίνα πάντες οι Ορθόδοξοι αδελφοί Ουκρανοί ώσιν εν»*.